

DE NIEUWSBRIEF VAN HET
ZEEUWS ARCHIEF VERSCHIJNT
VIER MAAL PER JAAR.

BIJLAGE BIJ DE NIEUWSBRIEF
STICHTING REGIONALE
GESCHIEDBEOEFENING
ZEELAND 54, DECEMBER 2000.

Handvest Dienstverlening

Wat kunt u van het Zeeuws Archief in 2001 verwachten!

Het Zeeuws Archief is één van de eerste archiefdiensten in Nederland die vanaf het jaar 2001 gaan werken met een zogenaamd Handvest Dienstverlening. In dit handvest wordt aan iedereen die de receptie en studiezaal van het Zeeuws Archief bezoekt of die het archief benadert via brief, telefoon of e-mail beloften gedaan over de te leveren producten en diensten. De afgelopen jaren hebben meerdere overheidsinstellingen kwaliteitshandvesten ontwikkeld waarin duidelijk wordt aangegeven wat de burger van hen kan verwachten. Het gaat dan om zaken als afhandelingstermijnen, niveau van de dienstverlening en faciliteiten. Het begrip kwaliteitshand-

vest is overgewaaid uit Groot-Brittannië, waar onder de naam 'Citizen's Charters' vele overheidsinstellingen, waaronder het Nationaal Archief (Public Record Office) in Londen, aan het publiek duidelijk maken wat van hen verwacht kan worden.

Voor het Zeeuws Archief is het hebben van een handvest dienstverlening een voortdurende uitdaging om de kwaliteit van de dienstverlening aan u zo goed mogelijk te houden. U als bezoeker weet wat u van ons kan verwachten.

De normen van de dienstverlening en de faciliteiten die het Zeeuws Archief vanaf januari 2001 zal bieden, wijken niet af van wat u dit afgelopen jaar al

van ons gewend bent geweest. Onze openingstijden blijven 40 uur per week, inclusief de zaterdag. Faciliteiten in de studiezaal, zoals de mogelijkheid tot het maken van fotokopieën, goede verlichte werkplekken en deskundig personeel, blijven ons 'handelsmerk'. Ook willen wij schriftelijke en telefonische inlichtingen snel en duidelijk beantwoorden.

De tekst van het handvest wordt u uitgereikt bij de receptiebalie en is natuurlijk ook opgenomen in de bezoekersmap. Met het handvest dienstverlening in de hand kunt u ons aanspreken op de kwaliteit van onze dienstverlening!

Zeeuws Archief
Hofplein 16
Postbus 70,
4330 AB Middelburg

T (0118) 67 88 00
F (0118) 62 80 94
E info@zeeuwsarchief.nl
I www.zeeuwsarchief.nl

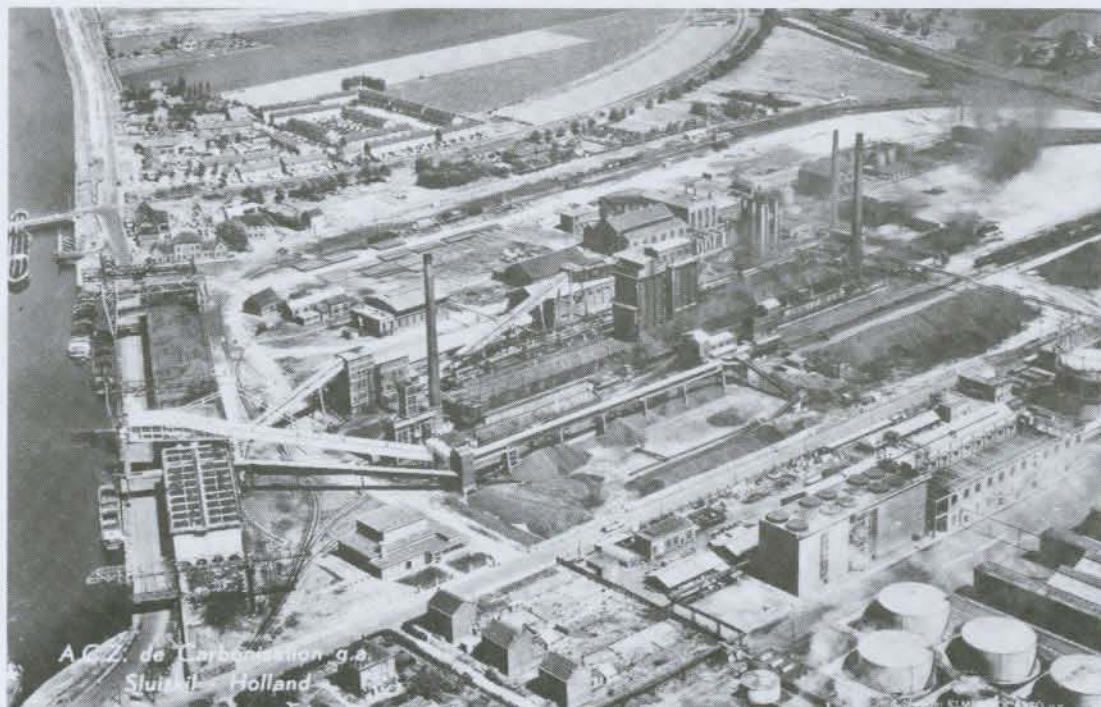
Reguliere openingstijden:
Dinsdag tot en met zaterdag
van 9.00 tot 17.00 uur.
In de maanden juli en augustus is het
Zeeuws Archief op zaterdag gesloten.

Nieuwe archieven: de cokesfabriek te Sluiskil

Dit jaar verkreeg het Zeeuws Archief het archief van de Association Coopérative Zélandaise de Carbonisation, beter bekend als de cokesfabriek ACZC, uit Sluiskil. De ACZC kampte de laatste jaren met toenemende verliezen, doordat de wereldmarktprijzen voor cokes sterk daalden. In augustus 1999 werd het bedrijf gesloten.

De cokesfabriek, opgericht in 1911, was een van de oudste industriële bedrijven van de Kanaalzone en het eerste grotere bedrijf in Zeeuwsch-Vlaanderen dat niet was gericht op de verwerking van landbouwproducten zoals suikerbieten en maïs, maar op de chemie. Het was bovendien de eerste cokesfabriek van Nederland; die van Hoogovens in IJmuiden dateert uit 1916. De Association Coopérative

Zélandaise de Carbonisation werd opgericht door Franse en Belgische staalbedrijven voor de productie van cokes voor hun hoogovens. De gunstige geografische ligging t.o.v. de aanvoer van kolen uit Engeland en het Roergebied en de afzet van cokes naar België en Frankrijk alsmede de aanwezigheid van diep vaarwater, waren de redenen om de cokesfabriek in Sluiskil te vestigen. Bij de productie van cokes kwam er tevens gas vrij, waarvoor spoedig een bestemming werd gevonden. Naast de cokesfabriek werd namelijk in 1929 door Italiaanse industrielen de Compagnie Néerlandaise de l'Azote S.A. (in 1962 gewijzigd in Nederlandse Stikstof Maatschappij en vanaf 1979 onderdeel van het Noorse bedrijf Hydro Agri). Deze fabriek vervaardigde aanvankelijk kunstmest uit het cokesgas, later

Luchtfoto van de cokesfabriek

zelfstandig in eigen beheer. In de jaren 1950 tot 1967 leverde de cokesfabriek tevens gas aan particulieren in Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen, en via een pijpleiding aan inwoners van Walcheren en Zuid-Beveland. Nabij NS-station Vlissingen-Souburg herinnert een gasverdeelstation uit de jaren vijftig van de vorige eeuw nog aan deze cokesgaslevering. Door de komst van het aardgas met een hogere calorische waarde kwam er in 1967 een eind aan deze gasleveringen. De productie van de cokesfabriek moest in het verleden regelmatig worden stilgelegd. Nog maar nauwelijks in bedrijf veroorzaakte de Eerste Wereldoorlog een belemmering van de aanvoer van kolen, waardoor het bedrijf geen cokes meer kon produceren. Tijdens de Tweede Wereldoorlog moest de fabriek worden gesloten na een bombardement van de elektrische centrale door de geallieerden. Veel machines werden door de bezetter afgevoerd naar Duitsland. Door deze totale ontmanteling kon de productie pas worden hervat in 1950. Er volgden daarna enkele decennia waarin redelijke tot hoge winsten werden behaald. De daarop volgende crisis in de staalindustrie leidde echter tot de opheffing van veel Franse staalbedrijven, waardoor de afzet van cokes terugliep. De laatste jaren

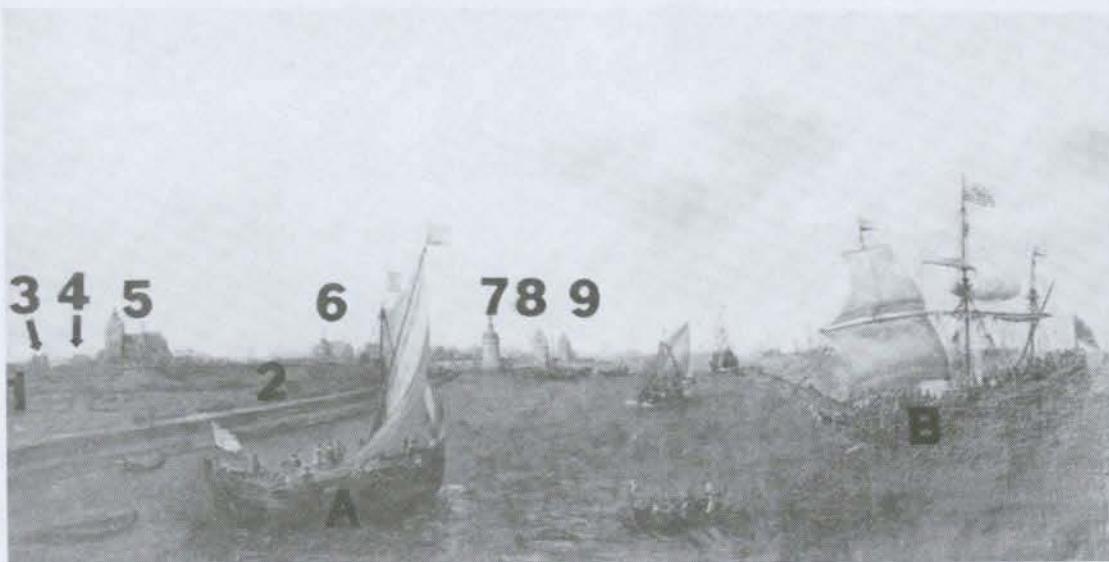
leverde ACZ alleen nog maar cokes aan een staalbedrijf in Zelzate. Het archief van de cokesfabriek is redelijk compleet bewaard gebleven. Naast indrukwekkende registres d'embouchage, waarin het personeel werd ingeschreven, zijn er complete series notulen van de Raad van Bestuur en Commissarissen, brievenboeken en veel stukken betreffende de talrijke machines: laad- en losmaterieel, cokesovens en de teerfabriek. Daarnaast bevat het archief veel informatie over het arbeidsklimaat. De fabriek was wijd en zijd bekend om zijn goede arbeidsvoorwaarden. Veel arbeiders, in de hoogtijdagen waren er bijna 400 personen werkzaam, waren verknocht aan het bedrijf en beleefden heel wat jubileumfeesten. Onderzoekers van het archief krijgen te maken met een handicap. De genoemde series zijn over het algemeen gesteld in de Franse taal, de overige stukken veelal in het Nederlands. Wanneer de taal geen belemmering vormt kan het archief veel interessant materiaal voor de onderzoeker opleveren. Momenteel is het archief in bewerking. Een belangrijk deel kan via de inventarisator (A.F. Franken) echter reeds worden geraadpleegd in de studiezaal van het Zeeuws Archief.

Wie kent deze mevrouw?

Dit jaar kreeg het Zeeuws Archief een opmerkelijk cadeau. Onze collega's van het Gemeentearchief Den Haag hadden de fotocollectie van een prentbriefkaartendrukker verworven en schonken ons de Zeeuwse plaatjes. De Haagse drukker die onder de nogal Zeeuws klinkende naam Geuze heeft gewerkt, had kennelijk ooit een kleine serie Zeeuwse briefkaarten laten maken. Een voorlopig onbekende fotograaf is in 1922/23 enkele dagen in Zeeland op stap geweest en heeft hier enige tientallen roman-

tische foto's vervaardigd. De glasplaatnegatieven van zijn foto's zijn bewaard en opnieuw afgedrukt. Eén daarvan tonen we hier. De vrouw op de foto is gekleed in protestantse klederdracht van Zuid Beveland. Wie kent haar? Reacties bij Albert Meijer van het Zeeuws Archief telefoon (0118) 678827. Binnenkort verschijnen er ook enkele foto's op onze internetsite. Op die manier hopen we onbekende Zeeuwen alsnog te traceren.

Zicht op Veere

Zeeland in het algemeen en Veere en Vlissingen in het bijzonder betekenden veel voor Maurits. Dit wordt duidelijk in beeld gebracht op de tentoonstelling 'Maurits' die tot februari in het Rijksmuseum te Amsterdam wordt de tentoonstelling 'Maurits' gehouden.

Uit de stadhuiscollecties van Arnhem en Veere die door het Zeeuws Archief beheerd worden zijn drie schilderijen uitgeleend, waaronder een 'Gezicht op Veere' toegeschreven aan Hendrick Corneliszoon Vroom.

Vroom (1566-1640) wordt beschouwd als de eerste Nederlandse 'marineschilder'. Bij hem ging het in de eerste plaats om het nauwkeurig afbeelden van schepen en hun details.

De stad Veere is minder levensgetrouw weergegeven. Vergelijking met andere afbeeldingen en plattegronden uit de zeventiende eeuw laat diverse verschillen zien. Zo geeft de schilder een nooit bestaand hebbend bastion weer tussen het Zandijkse bolwerk (1) en het Arnhemuidense bolwerk (2). Toch kunnen een aantal karakteristieke gebouwen

worden herkend. Van links naar rechts zijn dat de Zandijkse poort (3; afgebroken in 1867), het stadstimmerhuis (4; gedeeltelijk gesloopt in 1857, thans Oudestraat 51), de Grote Kerk (5), het stadhuis (6), de Montfoortse toren (7; afgebroken in 1829), de Campveerse toren (8) en de Kruitoren (9; ingestort in 1630).

De schepen op de rede van Veere zijn onder meer een jacht, mogelijk dat van prins Maurits (A) en een oorlogsschip van de Admiraliteit van Zeeland (B). Het jacht voert de Oranjevlag, welke wordt gesierd met een boom waaraan oranje-appels hangen. Het oorlogsschip heeft de Zeeuwse vlag in top.

De scene stelt vermoedelijk het vertrek vanuit Veere van prinses Elizabeth Stuart in mei 1613 voor. Deze voorzichtige conclusie kan getrokken worden na onderzoek in het archief van de Zeeuws Rekenkamer. Hierin bevinden zich alle rekeningen van het bezoek dat Elizabeth Stuart en haar man de paltsgraaf aan deze provincie. Verdere naspeuringen zullen nog verricht worden.

Nieuws

Een bijzonder huis op een bijzondere plek.

Tijdens Open Monumentendag in september werd een bijzonder boek ten doop gehouden, getiteld: Een bijzonder huis op een bijzondere plek. Het Van de Perrehuis en zijn omgeving. De uitgave belicht de geschiedenis van het Van de Perrehuis, waar sedert 1 januari 2000 het Zeeuws Archief in is gehuisvest. Tevens wordt ingegaan op de historie van Middelburg en in het bijzonder op de geschiedenis van de omgeving van het Van de Perrehuis.

Het boek is te koop bij de boekhandel en bij het Zeeuws Archief voor € 75,00.

Kadastrale Atlas

In het gemeentehuis van Sas van Gent zag op 20 oktober j.l. een nieuwe uitgave in de serie kadastrale atlassen van Zeeland het licht. Het betreft de Kadastrale Atlas Sas van Gent, Westdorpe en Philippine, die het tweede deel vormt van de serie Oost Zeeuws-Vlaanderen. Het boekwerk bevat, naast een uitgebreide inleiding en een omvangrijk kadastraal gedeelte, tevens enkele hoofdstukken betreffende de rijke geschiedenis van Sas van Gent, Westdorpe en Philippine. De atlas is te koop bij de boekhandel en bij het Zeeuws Archief voor € 59,00.

De onderkant van de Markt.

Op 3 november j.l. is in het Zeeuws Archief het boek *De onderkant van de Markt. Archeologie en historie van de Westmonsterkerk te Middelburg* gepresenteerd. Het boek geeft een gedetailleerd overzicht van het religieuze, sociaal-maatschappelijk en economisch leven in en om de belangrijkste middeleeuwse kerk in Middelburg, die tot zijn afbraak in 1575 op de Middelburgse Markt stond.

De uitgave is te koop bij de boekhandel en bij het Zeeuws Archief voor € 29,90.

Tegenwoordig kennen we naast de politie zogenaamde stadswachten.

Vroeger waren er nog veel meer ordebewaarders. Vóór de negentiende eeuw de schout en zijn rakkers (voorlopers van de politie). Verder waren er ondermeer poortwachters en nachtwakers. De Middelburgse nachtwakers gaven een eigen "nieuw-jaarwensch" uit, vermoedelijk om zo hun karige traktement met een paar centen aan te vullen.

Bij de losse archiefstukken van de gemeente Middelburg zijn een tweetal gedrukte nieuwjaarswensen (uit 1885 en 1887) bewaard gebleven. In de wens uit 1887 wordt verwezen naar de tekst op de 18de-eeuwse zonnwijzer aan het stadhuis, die na allerlei omzwervingen sinds enige tijd weer op zijn oorspronkelijke plaats hangt.

Het is een wat weemoedig vers over de jaren die verglijden, maar het eindigt met de beste wensen voor het nieuwe jaar. Ook wij wensen via deze 113 jaar oude nieuwjaarswens alle lezers van deze nieuwsbrief het allerbeste toe voor het nieuwe jaar.

Activiteiten in Zeeuws Archief Tentoonstellingen

Permanent: Een bijzonder huis op een bijzondere plek : het Van de Perrehuis en zijn omgeving
18 september 2000 - 3 februari 2001: Zeeland en Japan : eilanden in contact
30 oktober - 31 december 2000: De onderkant van de markt : de Westmonsterkerk te Middelburg
12 februari - 23 juni 2001: Eerst ghedruckt 250 Placcaten : de Middelburgse drukkersfamilie Moulert 1597-1646

Cursussen en workshops

Workshop origami
Datum: 4 januari 2001. Plaats: Zeeuws Archief. Tijd: 15.00-17.00 uur. Docent: J. de Bree.
Al eeuwenlang zijn Zeeuwen en Japanners in elkaar geïnteresseerd. In het jaar 2000 is uitgebreid aandacht besteed aan de 400 jaar dat Nederland en Japan betrekkingen met elkaar onderhouden. Ook het Zeeuws Archief heeft in dit kader een tentoonstelling georganiseerd, getiteld Zeeland en Japan : eilanden in contact. Deze is nog tot 3 februari 2001 te bezichtigen in de kelders van het Van de Perrehuis. Eén van de zaken die de Japanners naar ons land hebben gebracht is origami. Deze papiervouwkunst is eeuwen oud maar nog steeds actueel. In

een workshop die het Zeeuws Archief op donderdagmiddag 4 januari 2001 organiseert, zal nader worden ingegaan op de Japanse filosofie achter origami. Tevens zijn er voorbeelden van gevouwen figuren te zien. Onder deskundige leiding gaan de deelnemers zelf enkele eenvoudige figuren vouwen. De kosten van de workshop bedragen f17,50 per persoon, dit is inclusief materiaal en een kopje koffie of thee. De workshop begint om 15.00 uur en zal rond 17.00 uur afgelopen zijn. Als u mee wilt doen aan de workshop origami kunt u zich opgeven via de balie van het Zeeuws Archief, telefoon 0118 - 67 88 00. Doe dit snel, want vol is vol!

Cursussen en rondleiding

In samenwerking met de Zeeuwse Volkuniversiteit en de Stichting Regionale Geschiedbeoefening Zeeland organiseert het Zeeuws Archief in 2001 drie cursussen en een rondleiding.
12 februari-9 april 2001: Wat staat daar? Cursus oud schrift voor gevorderden, 19.30-21.00 uur. Plaats: Zeeuws Archief. Docenten: S.W.M.A. den Haan en A.F. Franken.
12 februari-9 april 2001: Wie waren mijn voorouders? Cursus genealogie

voor beginners, 19.30-21.00 uur. Plaats: Zeeuws Archief. Docent: J.W. Zondervan.
5 maart-9 april 2001: Wonen in een monumentenstad/-pand, 14.00-16.00 uur. Plaats: Zeeuws Archief. Informatie/coördinator: A.P. de Klerk. Docenten: P.W. Sijnke, A.C. Meijer, A. van Waarden-Koets, A. van Drunen, D.A. van de Vrie, C.A. Heyning en K. Meertens.
22 januari 2001: Rondleiding door het Zeeuws Archief. Alleen voor ZVU-leden, 14.00-15.00 uur: Rondleiders: P.W. Sijnke, W.B. van den Bout. Opgave en informatie: Zeeuwse Volksuniversiteit, Spanjaardstraat 51, Postbus 724, 4330 AS Middelburg. Tel. 0118-63 48 00.

Let op!:

Vergeet u niet bij uw eerste bezoek aan het Zeeuws Archief een geldige legitimatie (bijvoorbeeld paspoort of rijbewijs) mee te nemen? Dit geldt voor iedereen, dus ook als u beschikt over een 'oude' bezoekerspas.